

דילמת הילד הנוסף: למה ללדת עוד ילד?

מבוסס על לקו"ש ל/28 ואילך

לפני שלוש שנים רעדה מדינת צרפת. עמנואל מקרון, איש צעיר בן 39, נבחר לנשיא המדינה והפך להיות הנשיא הצעיר בתולדות הרפובליקה הצרפתית. אבל שיא נוסף נרשם אז: מקרון היה ראש המדינה השלישי באירופה שאינו הורה לילדים. הוא אמנם נשוי (לאישה מבוגרת ממנו משמעותית), אבל מעולם לא ילד ילדים. בכך הצטרף לשתי המנהיגות החשובות באותם ימים ביבשת - אנגלה מרקל בגרמניה ותרזה מיי באנגליה - שאף הן נשואות, אבל לא הפכו לאימהות.

שלוש מנהיגי אירופה אינם חריגים ביחס לציבור שבחר בהם, אלא מייצגים תהליך שעובר כבר עשרות שנים על מדינות המערב – מארצות הברית עד רוסיה דרך אירופה. העולם החדש הוא עולם ללא ילדים. ממוצע הלידות למשפחה קורס לכיוון 1.5 וזה אומר שיותר אנשים מתים מאשר נולדים. כל עוד זוג הורים מביא לעולם פחות משני ילדים, התוצאה היא שהאוכלוסייה מתכווצת ודועכת אל תוך עצמה. שכן על שניים שהולכים מהעולם, נולד רק אחד שממשיך אותם. הסיטואציה הזו יוצרת מצב מוזר, לפיו יש יותר סבים מנכדים, שכן שני סבים וסבתות זוכים רק לנכד אחד שממשיך אותם¹.

בעניין הזה, מדינת ישראל היא אור לגויים: אנחנו עומדים בראש טבלת הלידות במערב והממוצע חצה את השלושה ילדים למשפחה. לא מדובר רק במשפחות דתיות, אלא גם בציבור שאינו שומר תורה ומצוות ואפילו בציבור העולים מרוסיה שהתרגלו לילד אחד וכאן רוצים משפחה גדולה.

ובכן, למה ללדת ילד נוסף? מה ההורים משיגים מצאצא חדש?

בפתח הדברים מעניין לציין שנושא הילודה יצא מכלל תרי"ג המצוות ואנו מוצאים התייחסות מפורשת **לאתגרים הקשורים בלידת ילדים**. בעוד שברוב המצוות קיבלנו ציווי נחרץ לעמוד בהם ללא כל התייחסות לקשיים הכרוכים בכך, בנושא של פריה ורביה, יורדת התורה לתוך נפשם של ההורים ומציגה התייחסויות ללבטים, לפחדים ולחששות של האבא והאימא שבדרך.

שכן הקשיים מונחים על השולחן. שום החלטה אינה משמעותית ורחבה כמו ילד נוסף. ילד עולה כסף, ילד בשנה-שנתיים הראשונות סוחט את הלילות של ההורים ומקשה על הזוגיות שלהם, ילד מאתגר את הקריירה של האימא ומגביל את אפשרויות התעסוקה שלה. בעולם שמקדש את האינדיבידואליזם, הרצון לקדם את התפתחות העצמי – שאלת הילד הנוסף היא מהותית².

שלוש דוגמאות לכך בספר בראשית: הראשונה מתייחסת לאיבוד חירותם וחופשיותם של ההורים. השנייה קשורה במתח הכלכלי הכרוך בלידת ילדים. והשלישית בחשש שלא יצליחו בחינוכם.

1. הפעם הראשונה בה מופיעה בתורה המילה "עצב" – אותה מילה קשה שמבטאת דיכאון, דכדוך, ריקנות ונואשות – היא לגבי לידת ילדים.

¹ ביטוי פיקנט נוסף לקריסת הילודה במערב היה לפני שנתיים בקריסת רשת החנויות בארצות הברית "טויס ר אס". הרשת הענקית הפעילה בימיה הגדולים 700 חנויות בתוך ארצות הברית והסניף שלה בסינסינטי סקוור בניו יורק היה חנות הצעצועים הגדולה בעולם. לפני כשנתיים קרסה הרשת והנהלת החברה הציגה הסבר מפתיע: זה לא הייבוא הזול מסין וגם לא התחרות מול אמזון, אלא פשוט פחות ילדים. החברה שגשגה כשממוצע הלידות באמריקה היה שלושה ילדים במשפחה, אבל מספר הילדים בארצות הברית פחת לכיוון 1.8 למשפחה וכך גם הצורך במשחקים. <https://www.ewave-nadlan.co.il/march2018>.

² **בדיחה:** דונלד טראמפ יושב בקומה ה-58 במגדל טראמפ במנהטן. פתאום מצלצל הטלפון ועל הקו קול צרוד ועצבני. "הלו, טראמפ, חטפנו את הבן שלך אריק. אם אתה רוצה לפגוש אותו שוב, תפקיד עד יום חמישי מיליון דולר במזומן במספר חשבון בנק שיישלח לך בהמשך". "רגע, ומה עם הילד עכשיו", שואל טראמפ בלחץ. – "הכל בסדר". "מה בסדר? הוא אוכל, שותה, ישן?". – "תירגע, הוא מקבל יחס מעולה". טראמפ חושב רגע ואומר: "אז אולי תיקחו גם את אח שלו...".

1. בראשית ג, טז: אל האשה אמר הרבה ארבה עצבונך והרנך בעצב תלדי בנים.

מה כוונת הביטוי "עצבונך..." בעצב? למה הלידה כרוכה בעצב? הרי בלידה יש לכאורה הכל חוץ מרגש של עצב? בלידה יש סערה, כאב, צער, מצוקה, צעקה, אבל לא "עצב" שמבטא את ההיפך: ייאוש, דיכאון וחיידול? לכאורה היה צריך להיות כתוב 'בצער תלדי בנים' או 'בכאב תלדי'?

נשים לב שהתורה מספרת על עוד שלושה אירועים של "עצב" ומעניין לחקור את הדמיון שלהם לכאן:

בראשית ו, ו: וינחם ה' כי עשה את האדם בארץ ויתעצב אל לבו. בראשית לד, ז: ובני יעקב באו מן השדה כשמעם ויתעצבו האנשים. בראשית מה, ה: ועתה אל תעצבו ואל יחר בעיניכם כי מכרתם אתי.

רש"י הירש כותב יסוד חשוב שמבאר את כל מופעי העצב הללו: עצב הוא תוצאה של ויתור, הוא ביטוי מצוקה כתוצאה מההקטנה העצמית, מההכרח לוותר על החירות ותוכניות השגשוג. לידה כרוכה בעצב (ולא רק בצער וכאב), שכן האישה מוותרת על חופשיותה וחירותה למען גידול התינוק.

בדומה לכך, העצב של הקב"ה ממעשי האדם, "ויתעצב אל לבו", נבע כביכול מההכרח בצורך לוותר על האדם ומחיקתו במבול. כך בני יעקב התעצבו אל ליבם ממעשה דינה, שכן הבינו שדינה אחותם התמימה והטהורה כבר לא תשוב להיות כפי שהייתה. (ויש לומר כן גם לגבי עצבונם של השבטים בהתגלותו של יוסף, משום שאיבדו את חופשיותם ועכשיו יהפכו להיות תלויים בחסדו של השליט).

רש"י הירש בראשית ג, טז: 'עצב' פירושו עזיבת דבר בניגוד לרצונו ... הו' אומר: ויתור. אדם חש תחושת עצב כשהוא נאלץ לוותר על דבר ששאף להשיג ... כך 'ויתעצב אל לבו' ... הקב"ה חש שעליו לפרוש מן האדם, לוותר עליו. וכך ביאור הפסוק: 'עצבונך' - את הויתור שלך, 'והרנך' - את הויתור של הריונך ... כל חיי האשה מנעוריה המוקדמים הם חיי ויתור ומסירות לאחרים ... אין שמחה גדולה יותר לאשה מהשמחה בילדיה, אבל היא זוכה בשמחה גדולה זו רק על ידי הקרבה עצמית כבירה.

2. התייחסות שנייה לחשש המלווה לידת ילדים, נוגעת לקשיים הכלכליים. ידוע שמצוות פריה ורביה מוטלת על הגבר ולא על האישה. גבר שאינו מתחתן, מבטל מצוות עשה מהתורה, בעוד שאישה שאינה נישאת לאיש - אינה מבטלת מצוות עשה.

משנה יבמות סה, ב: האיש מצווה על פריה ורביה אבל לא האשה. גמרא: אמר קרא 'ומלאו את הארץ וכבשוה' - איש דרכו לכבש ואין אשה דרכה לכבש. אדרבה 'וכבשוה' [לשון רבים] תרתי משמע? אמר רב נחמן בר יצחק: 'וכבשוה' כתיב [בלי ואו, וצריך לקרוא 'וכבשוה' לשון יחיד].

וכאן עולה מאליה השאלה: מה שייך לחייב צד אחד בלבד והרי זאת מצוות שמתקיימת בשתיים והוא תלוי באישה? נניח שהוא ירצה לקיים את המצווה והאישה לא תרצה - כיצד יוכל ללדת?

הכרח לומר כי בוודאי מצופה מהאישה ללדת ילדים והיא מקיימת מצווה כשעושה זאת, אלא שהתורה מטילה ציווי ייחודי ומפורש על הגבר, משום שיודעת שהוא מוטרד משיקולים שונים שמדכאים את התשוקה הטבעית ללדת ילדים. הרב חיים דוד הלוי, שניהן כרבה הראשי של תל אביב במשך שנים רבות, כותב כי התורה מדברת כנגד הדאגה המתמדת של הגבר משיקולים כלכליים.

הרב חיים דוד הלוי (פורסם בהצופה כו תשרי תשנ"ו): בורא עולם הטביע את התשוקה להביא צאצאים בכל החיים עלי אדמות ובכלל זה באדם ובמיוחד באישה ... אלא שמצוה זו קשה ביותר ובמיוחד על האיש שהכנת התשתית הכלכלית לבניין הבית מוטלת עליו ... ויהיה מתגבר על התשוקה הטבעית להעמיד צאצאים. לכן הטיל נותן התורה חיוב על כל איש מישראל לקיים מצוות פריה ורבייה.

3. עוד מצאנו התייחסות מפורשת לחשש ללדת ילדים מחמת חוסר ההצלחה בגידול שלהם. התורה מתארת כך את יציאת נח ומשפחתו מהתיבה: **בראשית ח, יח: ויצא נח ובניו ואשתו ונשי בניו אתו.**

הגברים יצאו ביחידה אחת ואחר כך הנשים ביחידה אחרת. שכן כולם היו טראומטיים מהחורבן וחששו שהדורות הבאים יחטאו שוב ויתחייבו מבול וימותו במיתה משונה ח"ו. **מלבי"ם: 'ויצא נח ובניו' - שלא רצה להזדווג לאשתו פן [יחטאו הילדים] ויבא מבול וילד לבהלה.**

ומול כל הדאגות הללו, למה בכל זאת ללדת ילד נוסף? מה מפסידים ההורים כשאינם עושים זאת?

כל התשובות נמצאות בפרשת "בראשית". התורה מציגה בדרך ייחודית ומרתקת את מצוות פריה ורביה ובכך רומזת למשמעות מרוממת מאין כמותה למצווה הראשונה בתורה.

ב. פרק א בספר בראשית מתאר את פלא בריאת העולם. לאורך 31 פסוקים נוצר עולם חדש: רקיע תכלת נפרש מעל, המאורות נתלו בשמים, הארץ נזרעה בעשב ועצי פרי, אלפי בעלי חיים צעדו במרחב ומעל כולם, ביום השישי לבריאה זקף קומתו נזר הבריאה: האדם.

הפרק מוקדש כולו למעשי ה' ולכן אין בו ציוויים או סיפורים על האדם, רק תיאור מרהיב של פלא הבריאה. זאת חוץ מחריגה אחת: מיד אחרי שאדם וחווה פותחים את עיניהם - עוד בתוך פרק א' ולפני שמסכמים את מעשה האלוקים במילים "וירא את כל אשר עשה והנה טוב מאוד" - נעצר שטף התיאור והקב"ה ממנהר לפנות אל אדם וחווה:

2. בראשית א, כח: ויברא אלוקים את האדם בצלמו בצלם אלוקים ברא אתו ונקבה ברא אתם: ויברך אתם אלוקים ויאמר להם אלוקים: פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשה - **אבן עזרא:** 'פרו' - שיפירה ויוליד דמותו והוא פרו, 'ורבו' - שהאחד יוליד רבים.

רגע אחרי שפתחו את העיניים מקבלים בני האדם את הציווי הראשון: **לשכפל את עצמם**. לא להסתפק באישיותם הייחודית או בכל יצירה נאה אחרת, אלא בראש ובראשונה לייצר עוד מעצמם. המילה "פרו" היא מלשון עשיית פירות הדומים לעץ והמילה "רבו" פירושה להתרבות ולהוליד רבים.

מעניין מאוד שהתורה אינה מסתפקת בציווי המפורש לאדם וחווה, אלא חוזרת שוב על אותן מילים ממש גם לנח ובניו אחרי יציאתם מהתיבה:

בראשית ט: ויברך אלוקים את נח ואת בניו... פרו ורבו ומלאו את הארץ ... ואתם פרו ורבו שרצו בארץ.

במקביל, חשיבות הציווי באה לידי ביטוי בעונש החמור למי שנמנע מקיומו. פרשת "שמיני" מספרת על מותם הטראגי של בני אהרן, נדב ואביהוא, ואחת הסיבות מפורשת (במדבר ג, ד): "וימת נדב ואביהוא ... **ובנים לא היו להם**". ידוע גם הסיפור (ברכות י) על חזקיהו המלך שהיה מהצדיקים בין מלכי ישראל ומעולם לא הדהד קול לימוד התורה בארץ כמו בימיו, עד שלא היה ילד וילדה שלא היו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה. ובכל זאת נגזרה עליו מיתה משום שלא עסק בפריה ורביה. הוא צפה ברוח הקודש כי עתידים להיוולד צאצאים רשעים והעדיף להימנע מלהביא אותם. אולם נגזרה עליו מיתה ורק לאחר שהתפלל והתחייב לקיים חובתו - ניתנו לו במתנה 15 שנות חיים.

עד כמה חובת פריה ורביה? מדאורייתא זו מצווה מוגדרת עם גבול:

יבמות סב: לא יבטל אדם מפריה ורביה אא"כ יש לו בנים. בית שמאי אומרים: שני זכרים, ובית הלל אומרים: זכר ונקבה. בית שמאי לומדים ממש רבינו, דכתיב: 'בני משה גרשום ואליעזר' [ואחרי זה פרש מאשתו] ובית הלל לומדים מבריתו של עולם [שהקב"ה ברא זכר ונקבה].

אולם רבנן הוסיפו והגדילו את החיוב: רבי יהושע אומר: נשא אדם אשה בילדותו, ישא אשה בזקנותו. היו לו בנים בילדותו, יהיו לו בנים בזקנותו. שנאמר (קהלת יא, ו): 'בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך, כי אינך יודע אי זה יכשר, הזה או זה, ואם שניהם כאחד טובים'.

רבנן ציוו להתאמץ יותר וללדת כמה ילדים שיש כוח. כמובן איננו מדברים על סיכון פיזי או נפשי של האמא ובמקרה הזה ראוי להתייעץ עם רב מורה הוראה שישקול את הדברים היטב. אמנם הגישה העקרונית היא שמצווה מדברי חכמים ללכת קדימה הרבה יותר מבן ובת.

ראוי לציין כי כבר בתורה מוצאים מקור לדברים אלו: כך פשטות הלשון "רבו" ופירש האבן עזרא לעיל: "שהאחד יוליד **רבים**". ואכן אברהם ילד את ישמעאל ויצחק, והגמרא אומרת (בבא בתרא טז, ב) שהייתה לאברהם בת שקראו לה 'בכל', ככתוב 'וה' ברך את אברהם בכל'. כך שקיים המצווה

מדאורייתא גם **לדעת בית הלל**. ובכל זאת לאחר מיתת שרה, בגיל 140!, אברהם טרח והתחתן שוב עם קטורה וילד ממנה שישה בנים נוספים.

ואחרי תיאור המצווה עולות שלוש שאלות מהותיות:

1. **מיקום הציווי**: מה פתאום מצווה התורה על פריה ורביה עוד בפרק א'? הרי הפרק הזה עוסק במעשי ה' ולא במצוות האדם? הפרק הזה הוא יסוד אמונתנו בבריאה פלאית של שישה ימים, הוא המענה העיקרי לכל תיאוריות היצירה האחרות, ולמה לדחוס בו ציוויים מעשיים לאדם? במיוחד שעוד לא למדנו על דרך בריאת האיש והאישה ועל הפרדת אדם מחווה וכו', זה יתבאר רק בפרק הבא ואילו כאן נאמר רק באופן כללי "זכר ונקבה ברא אותם" ורש"י כותב "כאן הודיעך ולא פירש"?

3. **חזקוני בראשית א, כח**: יש מפרשים ש[רק] לאחר שסרחו בעץ הדעת ונגזרה מיתה נאמר להם 'פרו ורבו' [דכין שימותו צריכים ללדת]. דאם נאמר קודם החטא היה צריך לכתוב 'פרו ורבו ומלאו את הגן' ולא 'ומלאו את הארץ' שהרי היו בגן עדן ... [ואם כן] **למה נכתב הציווי כאן בפרשת היצירה?**

2. **חזרת הציווי לנח**: התמיהה הבאה מעסיקה את גדולי המפרשים לדורותיהם, החל מהגמרא: מה פתאום חוזר ה' באוזני נח ובניו על **אותו ציווי** שאמר לאדם? הרי לאחר שציווה את אדם להתרבות, ברור שגם נח ובניו מחויבים בכך אחרי החורבן, בדיוק כמו שלאחר שציווה את אברהם למול בנו, אינו חוזר ומצווה את יצחק ויעקב? ובמיוחד שהציווי לנח ובניו חוזר **באותן מילים** שנאמר לאדם?

רמב"ן בראשית טז: 'ואתם פרו ורבו' – פשוטו כמדרשו שכאן היא **מצוה [חיוב]**, אבל האמור באדם הראשון וכן לעיל ט, א בבני נח הוא רק **ברכה** [שיוכלו ללדת].

הרמב"ן מפרש בפשטות שהציוויים הקודמים היו רק ברכה שיוכלו ללדת, אבל כאן הוא הציווי המפורש. ובכל זאת עדיין ראוי למצוא הסבר למה חוזרת התורה על כך באותן מילים.

3. **מצות הרחבת המשפחה**: הקושיה השלישית נוגעת למצוות חכמים להרחיב את המשפחה יותר מהחיוב דאורייתא. הובאו לעיל דברי רבי יהושע כי מצווה ללדת יותר מבן ובת וזאת כדי לקחת מרחק ביטחון "**שאינך יודע איזה יכשר**". פשטות הדברים היא שאולי אחד מהילדים ימות ח"ו או לא יהיה במצב פיזי ונפשי שיוכל ללדת ילדים נוספים ולכן לא יוכל להמשיך ולקיים את המין.

ואולם הטעם הזה תמוה: ראשית, למה לחשוש שמא ואולי? שנית והוא העיקר: הרי הגמרא אומרת בהקשר אחר שלא חוששים למיתה של שניים, ואם כן די בכך שהורים יילדו שני בנים ושתי בנות ואז בוודאי ייצאו ידי חובת המצווה ללא חששות. וכיצד מצווה רבי יהושע ללדת **כמה שרק יכולים**?

ליקוטי שיחות ל/25: כאשר יש לו כמה בנים ובנות, אין טעם שיחול עליו החיוב דרבנן, שהרי למיתה של שניים לא חוששים? ואילו מסתימת לשון רבי יהושע 'היו לו בנים בילדותו יהיו לו בזקנותו' משמע בפשטות שמצוות חכמים היא אפילו שיש לו כמה וכמה בנים [ילדים]?

אנו רוצים להרחיב ברעיון מלהיב שדקדק הרבי מליובאוויטש בלשונו הייחודית של הרמב"ם.

ג. מספרים על מדען אחד שישב ועבד במעבדה שלו, כשילדו בן השבע מתרוצץ תחת הרגליים ומפריע לו. המדען נלחץ וחיפש משהו להעסיק את הילד. הוא תלש דף עם מפת העולם, גזר אותו לחתיכות קטנות ואמר לילד: "אתה אוהב פאזלים, נראה אם תוכל להרכיב את העולם המפורק". הוא היה בטוח שהילד לא יסיים לעולם והוא ירוויח כמה שעות של שקט.

אחרי חצי שעה מופיע הילד עם המפה מודבקת ומסודרת במדויק. המדען לא האמין: איך ילד בן שבע יכול להרכיב את מפת העולם שמעולם לא למד? הילד ענה כך: "אבא, אני לא יודע איך נראה העולם ובאמת ניסיתי לתקן את העולם ולא הצלחתי. אבל בציוד השני של הדף שגזרת, הייתה תמונה של אדם. הפכתי את החתיכות ותיקנתי את האדם וכך הצלחתי לתקן גם את העולם..."

הציווי "פרו ורבו" נקבע בתוך פרשת בריאת העולם, כי כך בוראים עולם. הציווי ללדת הוא לא ציווי ככל הציוויים, הוא דרישה **להמשיך את מלאכת הבריאה**. הקב"ה יצר את העולם הראשוני ומכאן מצווה אותנו להמשיך ולקיים את העולם והדרך הכי מהותית לעשות זאת היא לידת ילדים.

שכן **האדם הוא העולם**. העולם הגדול הוא בסופו של דבר המרחב בו מתקיים האדם, ולכן ללדת ילד, כשהוא מחונך וגדל כראוי, זה לברוא את העולם. זה להעניק קיום ותוקף למעשה הבריאה. ואם מישהו קם ומטיל ספק על כוחו וחשיבותו של ילד אחד, לא מזמן קיבלנו מסר עוצמתי:

נחזור עשרה חודשים לאחור, לחודש דצמבר 2019. זה היה יום מעונן של תחילת החורף במחוז "חוביי" בסין. פועל קשה יום יצא לשוק לקנות אוכל לבני ביתו. הוא כנראה היה נמוך, בעל שיער שחור ועיניים מלוכסנות, נראה בדיוק כמו כל השכנים במחוז הצפוף שמונה 60 מיליון נפש. הוא לא ראה את עצמו מיוחד, לא עשיר מדי, לא יפה מדי, לא חכם מדי, סתם פועל נחמד שדואג לבני משפחתו. הוא נכנס לשוק בעלי החיים, מתקרות הדוכנים השתלשלו יצורים שונים שניצודו בטבע והוא קנה אחד מהם. אחרי 5 ימים הרגיש חום ושיעול, חלפו עוד יומיים וגם אשתו וילדיו חוו אותם תסמינים, ובתוך חודשיים, שלושה - העולם נסגר. חזרנו לימי המבול. והיום, עשרה חודשים אחרי, בחמש יבשות לא יכולים יהודים לבוא לבתי הכנסת בגלל אותו בוקר מעונן בסין.

שכן העולם הגדול הוא בסך הכול מקבץ של אנשים שנראים קטנים בעיני עצמם. אבל המסר של הקב"ה הוא יותר גדול: אין הבדל בין הילד הראשון לעשירי. כל אחד הוא עולם מלא ומעניק תועלת ייחודית לבריאה. הביטו כאן בחדר, אין כאן שני אנשים שנראים אותו הדבר. יושבים כאן אחים, אבות ובנים, ועדיין אין שניים זהים. בכניסה לארצות הברית, לוקחים פקידי ההגירה טביעת אצבעות מכל נוסע שנכנס ואינם חוששים שאזרח ניו יורקי תמים נושא את אותה טביעת אצבעות של צעיר פקיסטני שטוף מוח ודעות קדומות. וזה נס. זה נגד דרך הטבע. כשילד נולד, השאלה הראשונה היא "למי הוא דומה?". הורים יולדים עשרה ילדים, הם נוצרים מאותו רצף גנטי, אבל העובדה היא שהילדים כל כך שונים, עד שלעתים המרחק בין אחים הוא יותר גדול מאשר בין אנשים זרים.

מדוע הקב"ה מתאמץ לתת לכל אחד אופי יופי משלו? כי כל איש וכל אישה הם אדם הראשון וחווה הראשונה. הם קיבלו ארגז כלים אישי לצורך התרומה הייחודית שהם יעניקו לעולם. ולכן אין שניים שנראים אותו הדבר. **בהערה הובא סיפור מדהים על המשמעות של ילד אחד נוסף³.**

עד כאן דובר על המתנה שמעניק ילד חדש לעולם, אבל במקביל הוא מעניק מתנה מאין כמותה **להורים**. אף שהילד תובע תשומת לב וזמן מההורים, וכאמור בתחילת הדברים, התורה עצמה מגדירה זאת כ"עצב". אולם בסופו של דבר זה משתלם, שכן - **זה אנחנו**. הורים מעניקים לילד חיים, אבל ילד מעניק להורים משמעות לחיים. הורים יולדים ילדים קטנים, אבל ילדים הופכים את ההורים לגדולים. האדם נברא בצלם אלוקים ולכן יש בו צורך ליצור, להעניק אהבה ולקחת אחריות. האושר שביצירת חיים, היכולת להתמסר לתינוק ולהרעיף את צרכיו, להעניק בלי מחשבה על תמורה להשקעה – הם תמציתה של משמעות החיים.

³ הגברת יהודית ג'רפי עבדה שנים רבות כרוקחת בבית מרקחת בקרית מלאכי. בתי המרקחת של פעם - עוד לפני עידן רשתות הפארם - היו מקום שקט בהם נוצרה שיחה אינטימית בין הרוקחת לפציינטים. פעם נכנסה אישה צעירה וסיפרה כי היא בהיריון ועומדת לבצע הפלה, שכן יש לה שלוש בנות והיא חוששת ללדת בת... הרוקחת, הגברת ג'רפי, עודדה אותה שעוד בת זה בסדר גמור, ובכל מקרה היא מוכנה לאמץ את הילדה בבוא היום. היא הציעה לאישה לכתוב מכתב לרבי מליובאוויטש ולקבל את ברכתו. הם כתבו את המכתב ואחר כך נפרדו והגברת ג'רפי לא שמעה ממנה יותר.

חלפו כעשרים שנה ויום אחד נכנסה אישה לבית המרקחת וביקשה לקבל את המרשם שלה בדחיפות בלי תור. היא התנצלה שהיא ממהרת לאירוע צבאי של חלוקת תעודות ציון לשבח לחיילים מצטיינים. הרוקחת התעניינה במה מדובר והיא סיפרה כי הבן שלה משרת כחייל בחברון והוא מקבל תעודת הוקרה על כך שהציל בחור מיישיבת "שבי חברון" שנדקר בגבו על ידי מחבלת והחייל קפץ והוציא את הסכין מהגב שלו. הרוקחת קפאה. היא ביקשה עוד פרטים, שכן הבן שלה, חננאל, למד בישיבת "שבי חברון" ונדקר על ידי מחבלת וחייל אחר הציל אותו. האם יכול להיות שהבן שלך הוא מציל הבן שלי?!. הנשים התרגשו לגלות שמדובר באותו מקרה, ואז אמרה האישה לרוקחת את המלים הבאות: "האמת היא שגם הבן שלי הוא הבן שלך". זה הילד שנולד אחרי שעודדת אותי לוותר על ההפלה...

וכך גדל האושר בכל לידת ילד נוסף: הרבי התבטא פעם (נשא תשמ סעיף מה) כי הורים רוצים את כל סוגי הנחת, אבל בדרך הטבע, ילד יכול להצטיין רק בתחום אחד. ואכן כשזוכים ללדת כמה ילדים – אחד מעניק נחת של תורה, השני של תפילה והשלישי של גמילות חסדים...

[ראו בהערה לגבי פריה ורביה בגוי⁴].

כעת מובנות היטב השאלות ששאלנו: א. למה ציווי פריה ורביה מובא בתוך פרשת הבריאה? משום שהוא חלק בלתי נפרד מהבריאה וההמשך שלה.

ב. למה חזרת התורה על הציווי אצל נח ובניו: הרבי מבאר נקודה מרוממת. לאדם הראשון ניתן הציווי **כשעוד לא היו לו ילדים**. אולם לנח כבר היו שלושה בנים ולכן היה ביכולתו לחשוב שזה מספיק ומה כבר יועיל עוד ילד? לכן מצווה אותו הקב"ה **באותן מילים בהן ציווה את אדם**. לומר לך שכשם שהילד הראשון שינה את העולם, כך כל ילד נושא פוטנציאל להעניק תרומה ייחודית שאף אחד לא ייתן במקומו.

ג. בכל זאת מהו יסוד הציווי ללדת כמה ילדים? הרי לא צריכים לחשוש שיקרה משהו רע לאחד או יותר מאחד? אכן הרמב"ם משנה את דברי הגמרא ומעניק בהם עומק חדש. כאן מצוי הרעיון כולו:

4. רמב"ם אישות טו, טז: אע"פ שקיים אדם מצוות פריה ורביה [בן ובת], מצווה מדברי סופרים שלא יבטל מלפרות ולרבות כל זמן שיש בו כוח, שכל המוסיף נפש אחת בישראל כאילו בנה עולם.

במקום לצטט את טעם הגמרא, "שאינך יודע איזה מהם יכשר", מעניק הרמב"ם טעם חדש: **כל ילד הוא עולם**. בכך למדנו עומק חדש בדברי הגמרא: הסיבה לא להסתפק בילד אחד היא - לא רק שמא יקרה משהו רע לראשון ח"ו, אלא - שלעולם לא יהיה אחד דומה לרעהו. גם כשכולם יחיו לאורך ימים ושנים, כל ילד תורם בדרכו הייחודית ולכן ילד נוסף הוא עולם חדש.

לקוטי שיחות ל/28: כוונת הרמב"ם להדגיש שמצוות פריה ורביה אינה מוגבלת לבן ובת, אלא כל שהוא מוסיף בזה, הרי זה תוכנה וגדרה של עצם מצווה זו: בנין העולם ... ויש לומר שעניין זה מודגש בחזרת הציווי "פרו ורבו" לנח ובניו: לנח עצמו כבר היו שלושה בנים וגם לו נאמר [באותו לשון בדיוק]: 'פרו ורבו ומלאו את הארץ', שבזה נרמז שגם הוספת נפש הוי בכלל קיום פריה ורביה וכאילו בנה עולם.

ה. אבל מה לעשות עם החשש? במיוחד הקושי הכלכלי שמציק בעיקר לגבר, כמובא לעיל?

צריך לזכור נקודה פשוטה שהיא יסוד האמונה: **לא אנחנו מביאים פרנסה**. אמנם האדם פותח את הצינור וממשיך את הברכה לביתו, אבל מי שממלא את הצינור הוא הקב"ה. כשמדובר על משימה כה נעלית של המשכיות הבריאה, ברור שהקב"ה נותן את הכוחות להצליח בכך. (ראו הרחבה בהערה⁵).

⁴ הראשונים דנים אם גוי מחויב בפריה ורביה. מצד אחד נאמר הציווי כאן **לבני נח**, וכך מובא ברשי יבמות סב, א ד"ה בן נח ובמאירי שם ובשאלות וזאת הברכה קסה. מצד שני בתוספות חגיגה ב, ב ובסנהדרין נט, ב כותב שאינם חייבים. אמנם לכולי עלמא – אף אם אינו מחויב – **בוודאי מקיים מצווה כשמיישב העולם**. ולהעיר מהמובא כאן: האדמו"ר מסדיגורא התייעץ עם הרבי, האם לחוקק חוק שימנע מערבים לקבל קצבאות ילדים מהביטוח הלאומי. ואולם הרבי שלל זאת, שכן גם בני נח נדרשים ליישב העולם ולפתח אותו. https://ranaz.co.il/articles/article3034_19890305.asp

⁵ דוגמה לכך הוא נושא שהרחבנו בדרשה לפרשת עקב שנה זו: משה אומר על המן שירד מהשמים "ויענך וירעיבך ויאכילך את המן". היינו שהמן היה סבל ועינוי מתמשך ארבעים שנה. שכן המן ירד רק לאותו יום והיה אסור לאגור מהיום למחר. מה באמת הייתה מטרת הציווי? מה רע בכך שיאגרו בפרז'ר לחודש קדימה? המן נועד להיות הרבה יותר מלחם, הוא מאכל האמונה. המן השריש בראש כי הפרנסה לא באה מלמטה אלא מלמעלה. האדם נדרש לאסוף את המן לתוך ביתו, אבל המן ירד מהשמים. ולכן מותר היה לאסוף רק לצורך אותו יום, וכך מדי לילה הלך האדם לישון בידיעה שהמקור ריק. אין אוכל למחר. ומה יהיה מחר? ה' יעזור!.

כמובן, אסור להתפרע כלכלית, אבל כשמשו חשבו, אנו יודעים לקחת סיכונים ולהאמין שיהיה בסדר. ולמען האמת, ילדים עולים פחות כסף ממה שנדמה. במקום בית גדול עם חדר נפרד לכל ילד, אפשר לצופף אח ואחות בחדר אחד וכך מרוויח הילד דבר נוסף: הוא לומד להתחלק ולחיות יחד.

נדה לא, ב: תינוק בא וככר בידו.

בסופו של השיעור נזכר דבר אחד: ישנם הורים המתחרטים על שלא הרחיבו את המשפחה, אבל בדרך כלל לא מוצאים הורים שמתחרטים שלא ילדו פחות...

מעל ומעבר לכל האמור: הגמרא אומרת ש"אין בין דוד בא עד שיכלו נשמות שבאוצר הנשמות". היות שכל ילד הוא נציג שבא לתקן עניין יסודי בעולם, משיח לא יכול לבוא עד שכל הנשמות יירדו וישלימו תיקונן. ואיזה טיעון יותר חזק מזה כדי לעודד הורים ללכת אל מעבר לעצמם.

נסיים בסיפור מופלא המוכיח שלידת ילדים היא שותפות עם הקב"ה ועוד לפני שיוצאים לדרך כבר מקבלים מלמעלה את הכוחות: גברת ירדנה הניג-סטוקהומר היא עורכת דין מצליחה בטורנהיל, טורונטו, ופעילה נמרצת בארגון הבונדס (ארגון גיוס כספים עבור אגרות החוב של מדינת ישראל). למרות שהיא ובעלה לא היו שומרי תורה ומצוות, הם התחברו עם בני קהילתו של הרב מענדל קפלן, שליח חב"ד שם, ואט אט התקרבו לחיי יהדות. לזוג הניג-סטוקהומר נולדו שלושה ילדים שגדלו בקהילה התוססת וחיי המשפחה היו מאושרים.

חורף אחד גילתה הגברת הניג שהיא הרה. הרופאים המומחים המליצו לה לבצע הפלה, "הגוף שלך כבר עשה את שלו ואינו מוכן ללידה נוספת". הרופאים איימו שיהיה עליה לחתום כי היא מסירה מהם כל אחריות לגורלה ולגורל התינוק. חודשי ההיריון התקדמו וירדנה ידעה שהיא מוכרחת לקבל החלטה. היא ביקשה עוד שהות זמן עד לאחר השבת וביום ראשון תיתן תשובה.

בשבת הלכה לבית הכנסת להתייעץ עם הרב קפלן, אבל בדיוק בשבת הזו הוא לא היה בעיר. היא חשה אבודה וכאילו הכול עובד נגדה. מי שמילא את מקומו היה חמיו, השליח הראשי לטורונטו, הרב זלמן אהרן גרוסבאום. לפני תפילת מוסף הוזמן האורח לשאת את דרשת השבת ודיבר באריכות אודות דמותו של הרבי מלובאוויטש. הוא הזכיר את הרבי ושוב הזכיר את הרבי, וירדנה החלה פתאום להיזכר במשהו מעומעם מהעבר. מרגע לרגע היא חשה שנשמתה פורחת ממנה.

זה היה שנים קודם, בחלוקת הדולרים האחרונה של הרבי מלובאוויטש, ביום ראשון, ערב כז אדר תשנ"ב. באותו יום הסתיימה ועידת הבונדס העולמי בניו יורק והרב שמואל בוטמן, מנהל צעירי חב"ד, הציע לצירים לעבור בחלוקת הדולרים לפני הרבי. לארי וירדנה הניג-סטוקהומר היו זוג טרי, חודשים ספורים אחרי החתונה והם עברו לפני הרבי. ירדנה ביקשה ברכה לחיים מאושרים והרבי נתן לה דולר אחד, אחר כך דולר שני לבעלה, ואז הרבי קרא לה שוב והעניק לה ארבעה דולרים נוספים. הם לא הצליחו להבין למה ארבעה, אבל היא דחפה את השטרות בארנקה ושכחה מזה.

כעת היא כמעט צעקה: "יש לנו שלושה ילדים והרביעי בדרך. הרבי צפה הכול מראש ונתן לנו ברכה עבור הלידה הרביעית". היא לא הצליחה להמתין עד סיום הדרשה. היא ביקשה לקרוא לבעלה מתוך בית הכנסת והזכירה לו הכול. הלידה עברה ב"ה כשורה וירדנה הפכה להיות נואמת בחסד עליון בכינוסי נשים ברחבי העולם ומספרת את סיפורה. המסקנה שלה היא ש"כשיהודי נדרש להביא ילד נוסף, הוא מקבל מראש את הכוחות לכך. הניסיון והאתגר לא מתחילים לפני שהקב"ה מעניק לו את הברכה להצליח במשימה ולהביא עוד חיים יהודיים".

**כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל**

ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי

ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בת יוסף דב